

Gospodarska kriminaliteta v kazenskem pravu

Liljana Selinšek*

Izhodišče prispevka je multidisciplinarna narava teoretičnega pojma (gospodarske) kriminalitete, ki je med drugim posledica dejstva, da pravo ne more vnaprej predvideti vseh možnih novih oblik škodljivih ravnanj, ki nastajajo v praksi. Iznajdljivi storilci, ki dobro poznajo pravno ureditev in praktično delovanje gospodarskega sistema, lahko izvršijo dejanje, za katero je sicer jasno, da sodi na področje *malum*, vendar ne izpolnjuje zakonskih znakov nobenega v zakonu določenega kaznivega dejanja. Kriminaliteta torej obstaja tudi preden dobi ustrezen odsev v (kazenskem) pravu, vendar ji lahko to oznako dejansko pripnemo šele *post festum*, torej po inkriminaciji določenih dejanj v kazenskem zakon(ik)u. Že prej pa lahko taka ravnanja zaznajo kot problem družbeno – sociološke znanosti, kakršni sta sociologija in kriminologija. Prispevek je osredotočen na kazenskopravni pojem gospodarske kriminalitete, katerega bistveni opredelitelveni element je izvršitev dejanja pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v zvezi z njo.

Ključne besede: kazensko pravo, kazniva dejanja, inkriminiranje, gospodarska kriminaliteta, gospodarsko kazensko pravo

UDK: 343.2: 343.37

1. Uvodna beseda

Gospodarska kriminaliteta je gotovo eden izmed bolj odprtih teoretičnih pojmov v kriminološki in tudi pravni teoriji. Čeprav je domača in tuja literatura na to temo razmeroma obsežna, v njej ni zaslediti enotnih opredelitev gospodarske kriminalitete, prav tako ni obsežnejših *pro et contra* razprav o teoretičnih razsežnostih tega pojava. Avtorji povečini ugotavljajo, da je temeljni motiv pri tej vrsti kriminalitete doseganje velikih nezakonitih dobičkov ob relativno nizkem tveganju, da bo storilec odkrit in / ali obsojen, in da gre za zelo raznolike pojave, ki jih ni mogoče zajeti v enotno definicijo. Pomanjkanje definicije gospodarske kriminalitete je v splošnem posledica zlasti naslednjih dejavnikov:¹

- gre za kompleksen pojav, ki ga ni mogoče kratko in jedrnatno opisati,
- nastajanje vedno novih oblik te kriminalitete, ki spremljajo družbeni in tehnični razvoj,
- gospodarska kriminaliteta je lastna vsakemu posameznemu gospodarskemu sistemu in prilagojena njegovim značilnostim,

* Liljana Selinšek, doktorica pravnih znanosti, docentka na Katedri za kazensko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru, Mladinska ulica 9, 2000 Maribor.

** Prispevek je nastal na podlagi doktorske disertacije z naslovom »Korporacijska delinkvenca s poudarkom na posebnem delu Kazenskega zakonika«, ki jo je avtorica v oktobru 2005 zagovarjala na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru. Podlaga prispevku je tudi poglavje o gospodarski kriminaliteti in delno o gospodarskem kazenskem pravu v knjigi Selinšek, L. (2006): *Gospodarsko kazensko pravo*. Ljubljana, GV založba.

¹ Primerjaj Wabnitz/Janovsky, s. 8.

- narava gospodarske kriminalitete je odvisna od obdobja, v katerem ta kriminaliteta nastaja,²
- itd.

Razhajanja glede pojma gospodarske kriminalitete niso le teoretične narave, ampak jih povzročajo tudi različni kriminalno-politični koncepti. Interesi držav v zvezi z gospodarskim kazenskim pravom, ki je pravni odziv na gospodarsko kriminaliteto, so lahko različni. Medtem ko sodobne države z urejenim gospodarskim sistemom težijo k varovanju tega sistema z instrumenti kazenskega prava, pa je v manj razvitih državah ter nekaterih državah v tranziciji gospodarska kriminaliteta *de facto* legalizirana oblika (nelojalne) konkurence legalnemu trgu oziroma gospodarstvu, ki s tem postaja neprepoznavno (npr. Rusija, Nigerija). V pravnih sistemih teh držav povečini obstajajo tako gospodarska kazniva dejanja kot tudi gospodarsko kazensko pravo, vendar ne enega ne drugega pristojni organi bodisi ne (z)morejo ali celo nočejo uveljavljati ne na teoretični ne na praktični ravni. Moderna kriminologija uporablja za take primere izraz »normalizacija kriminalnega«.

Gospodarska kriminaliteta ni ekskluzivni pravni pojem, ampak se z njenim preučevanjem ukvarjajo različne znanosti in stroke, ki vsaka s svojega zornega kota oblikujejo poglede na različne elemente te vrste kriminalitete. S tem gospodarska kriminaliteta dobiva multidisciplinarni značaj, saj je predmet preučevanja sociologije, kriminologije, kriminalistike, kazenskega prava itd..

² V Sloveniji lahko v posameznih obdobjih prepoznamo klasično, privatizacijsko oziroma tranzicijsko in postprivatizacijsko gospodarsko kriminaliteto.

Ta prispevek želi predstaviti minimalne skupne imenovalce za opredeljevanje gospodarske kriminalitete v (kazensko)pravnem pomenu besede in pojasniti, zakaj v našem kazenskem pravu tega pojma ne moremo preprosto enačiti s poglavjem kaznivih dejanj zoper gospodarstvo (24. poglavje KZ³). Gospodarske kriminalitete ni mogoče obravnavati povsem ločeno oziroma mimo spoznanj ostalih znanosti, ki prav tako preučujejo ta pojav (zlasti sociologija in kriminologija). Temu ustrežna je tudi struktura prispevka. Uvodoma namenjamo nekaj besed sociološkim in kriminološkim vidikom gospodarske kriminalitete, sledi obravnava tega pojma s pravnega vidika, v obrisih pa je predstavljen tudi pojem organizirane gospodarske kriminalitete.

2. Gospodarska kriminaliteta v sociologiji

Za kriminaliteto ni mogoče trditi, da je zgolj pravna kategorija. Medtem ko pravna opredelitev tega pojma izhaja iz norm materialnega kazenskega prava in opredeljuje kot kriminaliteto vsa dejanja, ki so v nasprotju s temi normami, pa na primer sociološka definicija razširja pojem kriminalitete in s tem pojem gospodarske kriminalitete na nesocialno obnašanje v celoti, torej tudi na obnašanje, ki je v nasprotju z veljavnimi normami vedenja, pa ni (nujno) kaznivo. Tako s sociološkega zornega kota sodi v sklop gospodarske kriminalitete vsako deviantno obnašanje, ki ni v skladu z ekonomskimi in družbenimi normami, ki se nanašajo na obnašanje subjektov v določenem gospodarskem sistemu.⁴

Sociologija se kot veda, ki s posebnimi pojmi, teorijami in metodami analizira, opisuje in pojasnjuje ustroj, delovanje in razvoj človeške družbe,⁵ pri obravnavi svojega predmeta preučevanja skozi zgodovino ni mogla izogniti oblikovanju lastnih pogledov na pravo. Pravo je namreč proizvod človeške civilizacije in s tem izrazito družbeni pojav. Vendar je danes mogoče ugotoviti, da so sociološki pogledi, po katerih je pravo zgolj odsev družbenih razmer in potreb, v evropskih pravnih sistemih kontinentalnega tipa – vsaj kar se tiče kazenskega prava – preseženi. Država si v kazenskih zakonih lahko lasti prisilo zoper ljudi izključno zaradi varovanja pravnih vrednot, vendar še to le pod pogojem, da je ta prisila ustrezno dozirana.⁶ Morala in podobne »družbene« norme tako uživajo kazenskopravno varstvo le, če so v določenem prostoru in času povzdignjene na raven pravnih norm.

Vseeno pa ni mogoče zanikati dejstva, da zametki teoretičnega obravnavanja pojavov, ki jih danes štejemo za gospodarsko kriminaliteto, segajo na področje sociologije, in sicer v čas med letoma 1940 in 1949, ko je ameriški sociolog in krimi-

nolog Edwin H. Sutherland razvil koncept kriminalitete belih ovratnikov oziroma *white collar crime*. V ta koncept je zajel kazniva ravnanja, ki jih v zvezi z opravljanjem svojega poklica zagrešijo osebe, ki so visoko na družbeni lestvici in uživajo v družbi ugled. Sociološko naravnana in z različnimi metodami (zlasti statističnimi) potrjena ugotovitev, da kaznivih dejanj ne izvršujejo le pripadniki nižjih slojev prebivalstva, ampak tudi tisti iz višjih slojev, je pričela spreminjati dotlej stereotipni pogled na kriminaliteto kot izključno zadevo nižjih slojev prebivalstva.⁷ Pri tem na prvi pogled preseneča, da so družboslovne znanosti to zaznale šele v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Gotovo so bili v bližnji in daljni zgodovini storilci kaznivih dejanj tako iz višjih kot tudi iz nižjih slojev; vendar je prvim »pravom« oziroma tisti, ki so to (običajno ali zapisano) pravo izvrševali, priznavalo imuniteto. V petdesetih letih prejšnjega stoletja pa je na podlagi družbenih sprememb, ki so bile v največji meri posledica tehnološkega razvoja, in pod vplivom socialne sociologije tudi na pravno raven pričelo prodirati spoznanje o tem, da dejanje, ki izpolnjuje znake kaznivega dejanja, stori pa ga pripadnik višjega sloja, ne more biti manj kaznivo ali celo nekaznivo zgolj zaradi družbenega položaja storilca.

V sklopu socioloških razprav o gospodarski kriminaliteti je zanimiva tudi ugotovitev, da je sicer velika premoženjska škoda, povzročena s kriminalom belih ovratnikov, manj zaskrbljujoča od škode, ki jo povzroča družbenim odnosom. Njena škodljivost se kaže zlasti v tem, da maje zaupanje v družbo in zbuja nezaupanje, ki slabi socialno moralo in ustvarja socialni razkroj velikih razsežnosti.⁸ Ostale oblike kriminala naj bi imele v primerjavi s kriminaliteto belih ovratnikov relativno nizek učinek na socialne institucije in družbeni sistem.

Kriminaliteta belih ovratnikov se še danes, zlasti v socioloških razpravah, pogosto uporablja kot sinonim za gospodarsko kriminaliteto, čeprav so nadaljnja teoretična preučevanja pokazala določene razlike med tema pojmom.

3. Kriminološki vidiki gospodarske kriminalitete

Kriminologi z anglosaksonskih pravnih področij (zlasti iz ZDA, Kanade in Velike Britanije) so iz teorije kriminalitete belih ovratnikov sčasoma izluščili dva pojma:⁹

- pojem poklicne kriminalitete (*occupational crime*) kot kriminalitete zaposlenih v škodo delodajalcev in
- pojem korporacijske kriminalitete oziroma kriminalitete korporacij (*corporate crime*) kot kriminalitete zaposlenih v korist in v imenu korporacije.

Oba pojma danes štejejo za nesporno povezana z gospodarsko kriminaliteto, čeprav razmerje med *corporate crime* in *white*

³ Kazenski zakonik, uradno prečiščeno besedilo UPB-1, Ur.l. RS št. 95/2004 (v nadaljevanju KZ).

⁴ Žnidaršič – Kranjc, s. 201.

⁵ Krajše sociologijo pojasnjujejo tudi »kot nauk o družbi«. Prim. Leksikon Cankarjeve založbe, s. 994.

⁶ Več o tem Bele, s. 35 – 36.

⁷ Prim. Slapper / Tombs, s. 3.

⁸ *Ibidem*, stran 5.

⁹ Povzeto po Žnidaršič – Kranjc, s. 200.

collar crime v kriminološki literaturi še vedno ni povsem jasno. Nekateri avtorji obravnavajo kriminaliteto belega ovratnika kot eno izmed podskupin gospodarske kriminalitete, drugi pojem gospodarske kriminalitete enačijo s pojmom kriminalitete belega ovratnika, tretji pa menijo, da je kriminaliteta belega ovratnika sinonim za komercialno kriminaliteto, ki jo nekateri avtorji obravnavajo kot posebno obliko kriminalitete ali kot podskupino gospodarske kriminalitete.¹⁰ Iz literature je mogoče nedvomno razbrati le to, da večina kriminologov pri razpravljanju o *corporate crime* izhaja iz Sutherlandovega koncepta kriminalitete belih ovratnikov.

Za kriminološke razprave o gospodarski kriminaliteti je mogoče ugotoviti, da večinoma niso semantične narave, marveč se nanašajo na vprašanja, kako se gospodarska kriminaliteta kaže v praksi, kako se meri, pojasnjuje, preprečuje, regulira, sankcionira ipd. Sodobna kriminologija opredeljuje gospodarski kriminal kot kriminal močnih in privilegiranih (*crimes of the powerful*). Nekateri govorijo tudi o »elitni kriminaliteti«, v katero so vključeni vplivni posamezniki ter gospodarske in druge organizacije. Kot tak zajema ta kriminal zelo raznolike oblike škodljivih dejavnosti, katerih motiv je praviloma ekonomski, torej želja po dobičku oziroma gmotnem okoriščenju.¹¹ Kot temeljne značilnosti gospodarskega kriminala s kriminološkega zornega kota lahko opredelimo naslednje:

- pridobivanje protipravne premoženjske koristi oziroma ustvarjanje nezakonitega dobička (dobičkonosna dejavnost, ki pozna tveganje, ne pa plačevanja davkov),¹²
- dejavnost, pogosto vzporedna legitimni gospodarski dejavnosti,¹³
- izigravanje ali ogrožanje gospodarskega reda neke družbe kot celote ali enega oziroma nekaj področij gospodarstva v okviru tega gospodarskega reda,¹⁴
- heterogena ogrožanja gospodarskega poslovanja oziroma ekonomskih procesov, bodisi da gre za državne ali zasebne gospodarske koristi,¹⁵
- dejanja, storjena pri opravljanju poklica oziroma gospodarske dejavnosti, ki zlorabljajo zaupanje (*Vertrauenmißbrauch*). Značilni sta tudi kolektivnost ter anonimnost žrtev in neznatna opaznost storilca.¹⁶

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Povzeto po Kanduč (1997) I, s. 13.

¹² Tako Pečar (1992), s. 329.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Žnidaršič – Kranjc, s. 202.

¹⁵ Dvoršek, s. 120.

¹⁶ Povzeto po Wabnitz / Janovsky, s. 10. Avtorja še navajata, da se v nemški praksi manj kot 10% postopkov s področja gospodarskega kriminala začne z naznanilom oziroma ovadbo s strani žrtve. Večino postopkov sprožijo specializirani organi oblasti (delovna inšpekcija, davčna uprava, carinske oblasti, zvezni kontrolni urad za trgovanje z vrednostnimi papirji, okoljske oblasti, zavod za zaposlovanje itd.). Več o tem *ibidem*, stran 14.

V nemški kriminologiji obstaja posebna veja, imenovana gospodarska kriminologija (*Wirtschaftskriminologie*), ki kljub razmeroma obsežnim preučevanjem prav tako še ni uspela izdelati enovitega in splošno priznanega pojma svojega objekta preučevanja, torej gospodarske kriminalitete. V splošnem na tem področju ločujejo sociološko in na pravne vrednote orientirano smer raziskovanja. Tudi nemška kriminologija je pri preučevanju gospodarske kriminalitete izšla iz Sutherlandove teorije o kriminaliteti belega ovratnika, ki postavlja v središče socialni položaj in družbeni ugled posameznika. Nadaljnja preučevanja pa so izpostavljala pomembnost izvršitvenega dejanja (*modus operandi*), s čimer se je pojem gospodarske kriminalitete osredotočil na kazenskopravno relevantno škodo, ki je povzročena »od znotraj«, torej jo povzroči gospodarski subjekt. S kriminološkega vidika je tako opredelilni element gospodarske kriminalitete med drugim tudi zloraba zaupanja v gospodarskih razmerjih. To zaupanje je bistvena sestavina svobodnega tržnega gospodarstva, vendar gre za pravno nedoločen pojem, ki po mnenju teoretikov na področju kazenskega prava ne more bistveno pripomoči k oblikovanju znanstveno utemeljene definicije gospodarske kriminalitete.¹⁷

4. (Kazensko)pravni pojem gospodarske kriminalitete

Evropsko pojmovanje gospodarske kriminalitete je nekoliko drugačno in usmerjeno bolj kazenskopravno od anglo-ameriškega *corporate crime*, kar je posledica v temelju različnih kazensko- in gospodarskopravnih sistemov. Razlike med ameriškim in evropskim pristopom pri preučevanju gospodarske kriminalitete so precejšnje, saj so ameriški kriminološki pogledi osredotočeni na splošna načela in razprave o tem, kako bi moralo biti (brez vidnejših prizadevanj po realizaciji teh teženj), evropski sistemi pa so usmerjeni v uveljavljanje splošnih načel v zakonih in s tem bistveno konkretnješi.

Večina nemških teoretikov opredeljuje gospodarske delikte, ki tvorijo pravni pojem gospodarske kriminalitete, kot kazniva ravnanja, ki so bila storjena s pomočjo gospodarskega ugleda ali ugleda v družbi in z zlorabo oblik in možnosti veljavnega prava ali z zlorabo običajev in uzanc, ki v gospodarskem življenju temeljijo na povečanem zaupanju.

Ta opredelitev temelji na kazenskopravnem izhodišču, na podlagi katerega je mogoče v sklop gospodarske kriminalitete uvrstiti dejanja, ki so:

- prepovedana, protipravna oziroma v nasprotju s pravom, in sicer do te mere, da izpolnjujejo znake prekrška ali kaznivega dejanja ter
- ki so izvršena pri opravljanju gospodarske dejavnosti (ali v zvezi z njo), pri čemer se ta kriterij presoja z zornega kota storilca.

¹⁷ Podrobneje o tem Müller / Gugenberger / Bieneck, s. 132 – 133.

Naše kazensko pravo v širšem pomenu opredeljuje vse izhodiščne elemente. Tako se za *kaznivo dejanje*, skladno s 7. členom KZ, šteje protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi njegove nevarnosti določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa tudi njegove znake ter kazen zanj. *Prekršek* je v 6. členu ZP-1¹⁸ opredeljen kot dejanje, ki pomeni kršitev zakona, uredbe vlade ali odloka samoupravne lokalne skupnosti in ki je kot tako določeno kot prekršek in je zanj predpisana sankcija za prekršek. Kazenskopravni pojem gospodarske dejavnosti pa je avtonomno določen v petem odstavku 126. člena KZ, zajema pa: 1.) proizvodnjo in promet blaga, opravljanje storitev na trgu, bančno in drugo finančno poslovanje, 2.) opravljanje dejavnosti, poklica ali nalog, za katere je predpisano ali dogovorjeno plačilo in 3.) vodenje in sodelovanje pri upravljanju, zastopanju in nadzorstvu v točkah 1 in 2 navedenih dejavnosti.

4.1. Gospodarska kriminaliteta kot temeljni objekt preučevanja gospodarskega kazenskega prava

Gospodarsko kriminaliteto teorija pogosto opredeljuje kot sprožilo gospodarskega kazenskega prava.¹⁹ Na prvi pogled ta trditev drži. Toda njena podrobnejša analiza pripelje do podobnega spora, ki ga poznamo v raznih znanostih okrog vprašanja, ali je bilo prej jajce ali kokoš. Ali je torej gospodarsko kazensko pravo odgovor na gospodarsko kriminaliteto; ali pa se je o gospodarski kriminaliteti, ki jo je v najsplošnejšem pomenu mogoče opredeliti kot celoto vseh izvršenih kaznivih dejanj v gospodarstvu (kazniva pa so dejanja, ki jih kot taka opredeli kazensko pravo), pričelo razpravljati na podlagi primerov iz gospodarskega kazenskega prava? Ali je torej kriminološka ocena nekega pojava mogoča pred kazenskopravno reakcijo na ta pojav?

Nemška teorija zavzema stališče, da mora zakonodajalec, če želi definirati področje gospodarskega kazenskega prava, poseči po spoznanjih kriminoloških raziskav (*Wirtschaftskriminologische Forschung*) o gospodarski kriminaliteti. Kot rečeno, tudi nemška gospodarska kriminologija ni uspela izdelati enovite in splošno priznane definicije gospodarske kriminalitete. Vseeno pa je za kazensko pravo pomembno njeno spoznanje o tem, da so v zvezi z gospodarsko kriminaliteto odločilnega pomena z dejanjem napadeni družbeni interesi (*das von der Tat angegriffene soziale Interesse*) oziroma v terminologiji kazenskopravne dogmatike – pravne vrednote (*Rechtsgut*).²⁰ Kazenskopravne inkriminacije so večinoma posledica določenih dejanj, ki so se zgodila v praksi in imajo škodljive posledice za zavarovano

vrednoto do te mere, da se v posamezni družbi presodi, da ta vrednota potrebuje (tudi) kazenskopravno varstvo.²¹

Dejstvo je, da škodljiva ravnanja obstajajo, še preden dobijo ustrezen odsev v kazenskem pravu, vendar je konkretna kriminološka ocena (v smislu statističnih, etioloških in podobnih pogledov) posamezne vrste kriminalitete dejansko mogoča šele takrat, ko vsebino tega pojma opredeli kazensko pravo.²² To velja tudi za gospodarsko kriminaliteto, katere pravni odsev se odraža v eni izmed novejših pravnih panog znotraj kazenskega prava – to je v gospodarskem kazenskem pravu.

4.2. Gospodarsko kazensko pravo

Ker je gospodarsko kazensko pravo del kazenskega prava, je tudi njegova opredelitev tesno povezana z definicijo kazenskega prava. Slednje se največkrat opredeljuje kot sklop pravnih pravil, s katerimi se v posamezni državi določene vrednote ščitijo pred škodljivimi ali ogrožitvenimi ravnanji. To se doseže s tem, da se ta ravnanja določijo kot kazniva dejanja, za storilce pa se predpišejo kazenske sankcije.²³ Na podlagi te opredelitve je mogoče izpeljati normativno definicijo, po kateri je gospodarsko kazensko pravo skupek pravnih pravil, ki določajo gospodarska kazniva dejanja, sankcije za ta dejanja ter pogoje, pod katerimi so za ta kazniva dejanja lahko odgovorne fizične in pravne osebe. Gospodarsko kazensko pravo v širšem pomenu zajema poleg gospodarskih kaznivih dejanj tudi gospodarske prekrške.²⁴

Oblikovanje materialne definicije tako kazenskega kot gospodarskega kazenskega prava pa je v zakonodajah in na teoretični ravni redko. Kot zametek te definicije je mogoče šteti navedbe, da gospodarsko kazensko pravo preučuje vsa kazniva dejanja, ki so storjena v zvezi z gospodarsko dejavnostjo (*in connection with economic activity*) oziroma ki so povezana z gospodarskimi

²¹ Glede na to, da je kazensko pravo v modernih pravnih redih sredstvo *ultima ratio*, uživajo kazenskopravno varstvo le najpomembnejše pravne vrednote. Temu načelu sledi tudi slovensko kazensko pravo, kar je razvidno iz določbe 2. člena KZ, ki vsebuje podlago in meje kazenskopravne prisile. Določanje kaznivih dejanj in predpisovanje kazenskih sankcij je v zakonu upravičeno samo, kadar in kolikor varstva človeka in drugih temeljnih vrednot ni mogoče zagotavljati drugače.

²² V novejši kriminološki literaturi lahko beremo npr. o nasilju heteronomnega dela in krivični kapitalistični ureditvi. Ničesar od navedenega (še?) ni doživelo kazenskopravne reakcije, zato zaznani problem kriminologiji izpostavljajo praviloma brez konkretnih predlogov za njegovo rešitev.

²³ Prim. Horvatić, Novoselec, s. 11.

²⁴ Razvoj moderne teorije kazenskega prava ter (mednarodnega) prava o človekovih pravicah daje dovolj znanstvenih in praktičnih argumentov za tezo, da je pravo o prekrških del celovitega kazenskopravnega sistema. To je treba upoštevati tudi v naši teoriji in na ravni definicije ločevati kazensko pravo v ožjem (le kazniva dejanja) in v širšem pomenu (tudi prekrški). S tem se približujemo nemški teoriji, ki šteje pravo o prekrških kot del kazenskega prava v širšem pomenu besede.

¹⁸ Zakon o prekrških, uradno prečiščeno besedilo UPB-2, Ur.l. RS št. 55/2005.

¹⁹ Többens, s. 1.

²⁰ Müller-Gugenberger / Bieneck, s. 133.

subjekti (*related to economic (business) enterprise*).²⁵ To je pomembno zato, ker so v gospodarstvu redno tudi osebe, ki ne opravljajo gospodarske dejavnosti. Gre zlasti za potrošnike, uporabnike, kupce ... blaga ali storitev, ki lahko z določenimi ravnanji, ki imajo znake kaznivih dejanj, neposredno prizadenejo tudi gospodarske subjekte. Na podlagi materialne definicije je torej negativen odgovor na vprašanje, ali je neposredni napad npr. na premoženje gospodarskega subjekta s strani osebe, ki ne opravlja gospodarske dejavnosti (primer: rop banke) gospodarsko kaznivo dejanje in s tem gospodarski kriminal. Kot rečeno, je v ta pojem mogoče uvrstiti le dejanja, izvršena pri opravljanju gospodarske dejavnosti (ali v zvezi z njo), kar se presoja z zornega kota storilca. Izmed kaznivih dejanj, ki so napad na gospodarski subjekt »od zunaj«, pa lahko v gospodarsko kazensko pravo uvrstimo le dejanja, pri katerih zakonik kot hujšo posledico ali pa kot alternativno posledico določa motnje v gospodarstvu oziroma v preskrbi gospodarstva.²⁶

Gospodarsko kazensko pravo je torej – formalno gledano – pravni odziv na gospodarsko kriminaliteto oziroma pravna panoga znotraj kazenskega prava, katere predmet preučevanja so gospodarska kazniva dejanja in gospodarski prekrški. Materialna oziroma vsebinska definicija terja opredelitev področja gospodarstva s kazenskopravnega vidika oziroma analizo z gospodarskim kazenskim pravom zavarovanih vrednot in dobrin, to pa pomeni, da taka definicija ne more biti ne kratka, ne jedrnata. V tem je iskati tudi poglavitni vzrok, da je ni v domači in tuji literaturi s področja gospodarskega kazenskega prava.

4.3. Gospodarsko kaznivo dejanje

Kar se tiče pojma gospodarskega kaznivega dejanja, je v literaturi mogoče zaslediti opredelitve, da so gospodarska kazniva dejanja vsebovana v 24. poglavju KZ²⁷ in da tvorijo zaokroženo skupino kaznivih dejanj, katerih objekt varstva je gospodarstvo Republike Slovenije.²⁸ Vendar se ta teza pokaže kot netočna že ob bežnem pregledu inkriminacij v 24. poglavju KZ. V to poglavje so namreč uvrščena tudi nekatera kazniva dejanja, ki – glede na zakonski opis – nimajo kaj dosti skupnega z gospodarstvom oziroma vrednotami in dobrinami s tega področja, niti po pravilu niso storjena pri opravljanju gospodarske dejavnosti,

²⁵ Wiener, s. 16 – 17.

²⁶ To so ponarejanje denarja po tretjem odstavku 249. člena KZ, ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednotnic ali vrednostnih papirjev po četrtem odstavku 251. členu KZ, poškodovanje ali uničenje javnih naprav po 320. členu KZ in financiranje terorističnih dejanj po 388. a členu KZ

²⁷ Te opredelitve sovpadajo s formalno definicijo, ki pojem gospodarskega kaznivega dejanja enači z uvrstitvijo tega dejanja v poglavje kaznivih dejanj zoper gospodarstvo. Negativna stran te definicije je, da ne omogoča teoretičnega nadgrajevanja pojma gospodarskih kaznivih dejanj, saj je vključena med pozitivnopravna stališča.

²⁸ Deisinger v Bavcon [et.al.], s. 76.

kot to navaja KZ oziroma jih niso storili gospodarski subjekti.²⁹ Dejstvo, da je kaznivo dejanje uvrščeno v poglavje kaznivih dejanj zoper gospodarstvo, v slovenskem pravnem redu nujno ne pomeni, da je gospodarstvo oziroma, če smo povsem natančni, da so individualne vrednote s področja gospodarstva neposredni objekt napada tega kaznivega dejanja. Zato je potrebno objekt preučevanja gospodarskega kazenskega prava določiti po vsebinski definiciji, v skladu s katero lahko gospodarska kazniva dejanja delimo na:

- gospodarska kazniva dejanja v ožjem pomenu besede (tudi čista gospodarska kazniva dejanja) in na
- gospodarska kazniva dejanja v širšem pomenu besede (tudi kompleksna gospodarska kazniva dejanja).

Čista gospodarska kazniva dejanja so dejanja, pri katerih iz opisa izrecno ali smiselno izhaja, da je dejanje lahko storjeno le pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v zvezi z njo, in ki so neposredno usmerjena zoper eno ali več pravnih vrednot oziroma dobrin s področja gospodarstva. Čista gospodarska kazniva dejanja so tudi dejanja, pri katerih je kot zakonski znak določena povzročitev motenj v gospodarstvu. Kompleksna gospodarska kazniva dejanja pa so dejanja, katerih primarni objekt varstva ni dobrina s širšega področja gospodarstva, vendar so lahko v določenih primerih izvršena tudi pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v zvezi z njo (pri čemer to ni znak kaznivega dejanja). Sem sodijo torej tudi negospodarska kazniva dejanja, izvršena pri opravljanju gospodarske dejavnosti. Krog kompleksnih gospodarskih kaznivih dejanj ni zaključen in je glede na možne situacije v praksi razmeroma širok.³⁰

Takšno kazenskopravno ločevanje oziroma opredeljevanje gospodarskih kaznivih dejanj upošteva tudi kriminologija. Tako je v novejši nemški kriminološki teoriji mogoče zaslediti stališča, da se gospodarska kriminaliteta ločuje na tisto v ožjem in v širšem pomenu.³¹ Prva se nanaša na kršitve zoper stransko kazensko zakonodajo s področja gospodarstva, v širšem pomenu pa v gospodarski kriminali sodijo tudi kršitve splošnih kazenskopravnih norm, če imajo naindividualni značaj v tem smislu, da so uperjene zoper večjo skupino ljudi. Takšna opredelitev je posledica dejstva, da je gospodarsko kazensko pravo v Nemčiji v večjem delu normirano v stranski kazenski zakonodaji, torej v predpisih s širšega področja gospodarskega prava. Manjši

²⁹ To so npr.: organiziranje denarnih verig in nedovoljenih iger na srečo po 234.b členu KZ, ponarejanje denarja po 249. členu KZ (razen tretjega odstavka), ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednotnic ali vrednostnih papirjev po prvem, drugem in petem odstavku 250. člena KZ, izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice po 253. členu KZ in morda še katero.

³⁰ Kot kompleksna gospodarska kazniva dejanja pridejo v poštev zlasti dejanja, za katera lahko na podlagi določbe 25. člena zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja odgovarjajo pravne osebe.

³¹ Zum einen wird zwischen Wirtschaftskriminalität im *engeren* bzw. *weiteren Sinne* unterscheiden. Primerjajte Eisenberg, s. 732.

del norm, ki inkriminirajo gospodarska kazniva dejanja, pa je vsebovan tudi v StGB.³² V slovenskem KZ je ob upoštevanju vsebinske definicije krog čistih gospodarskih kaznivih dejanj ožji od pojma kaznivih dejanj zoper gospodarstvo iz 24. poglavja KZ. Sem sodijo samo kazniva dejanja, za katera je v KZ izrecno ali smiselno določeno, da so lahko storjena le pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v zvezi z njo, torej dejanja, pri katerih je gospodarska dejavnost bodisi znak kaznivega dejanja ali pa dejanje glede na zakonski opis ne more biti izvršeno drugače oziroma drugje kot pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v zvezi z njo, ter dejanja, pri katerih je v zakoniku izrecno določeno, da ščitijo gospodarstvo kot tako. Ta dejanja so tista, ki s pravnega stališča pomenijo gospodarski kriminal v ožjem pomenu. Notranje jih je mogoče deliti na:

- insolvenčna kazniva dejanja (lažni stečaj, povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem, tudi oškodovanje upnikov);
- kazniva dejanja s področja varstva konkurence (ustvarjanje monopolnega položaja, preslepitev pri pridobitvi posojila ali ugodnosti, izdaja in neupravičena pridobitev poslovne tajnosti, preslepitev kupecev, pogojno tudi obe korupcijski kaznivi dejanji);
- kazniva dejanja s področja varstva industrijske lastnine (neupravičena uporaba tuje oznake ali modela, neupravičena uporaba tujega izuma ali topografije);
- kazniva dejanja, povezana z vrednostnimi papirji (preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji, zloraba notranje informacije, ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednotnic in vrednostnih papirjev po četrtem odstavku 250. člena KZ);
- zloraba položaja ali pravic (kot *lex generalis*) ter
- ostala čista gospodarska kazniva dejanja (kršitev pravic do sodelovanja pri upravljanju ali kršitev sindikalnih pravic po prvem odstavku 207. člena KZ, poslovna goljufija, ponareditve ali uničenje poslovnih listin, vdor v informacijski sistem, poneverba, neupravičena uporaba, nedovoljeno sprejemanje daril, nedovoljeno dajanje daril, ponarejanje denarja po tretjem odstavku 249. člena KZ³³).

Bistveni opredelilni element gospodarske kriminalitete v njenem (kazensko)pravnem pomenu je torej dejstvo, da je konkretno dejanje storjeno pri opravljanju gospodarske dejavnosti ali v

³² Strafgesetzbuch, RGBL. S. 127, BGBl. I, S.3322, BGBl. I, S.1253

³³ V to skupino je mogoče šteti tudi kaznivi dejanji poškodovanja ali uničenja javnih naprav in financiranja terorističnih dejanj, vendar z dodatnim pojasnilom, da gospodarstvo pri teh dveh dejanjih ni izključni objekt varstva (motnje v preskrbi gospodarstva oziroma cilj povzročiti hujše motnje v gospodarstvu sta pri teh dejanjih določena kot alternativna zakonska znaka).

³⁴ Poleg tega tudi po vsebinski definiciji spadajo med čista gospodarska kazniva dejanja kazniva dejanja zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva, ki so bila prevzeta v KZ z določbo 392. člena. Ta kazniva dejanja bodo s potekom zastaralnih rokov, ki so pričeli teči najkasneje z dnem, ko je bila v Sloveniji odpravljena družbena lastnina (praviloma z uveljavitvijo Zakona o zaključku lastninjenja in privatizaciji pravnih oseb v lasti Slovenske razvojne družbe), postala obsoletna.

zvezi z njo. Tako v sociološkem kot v kriminološkem in kazenskoopravnem pomenu pa je ta kriminaliteta tesno povezana z (nezakonitim) pridobivanjem dobička oziroma (v kazenskoopravni terminologiji) protipravne premoženjske koristi bodisi v korist posameznika ali gospodarskega subjekta (pravne osebe) oziroma v korist obeh. Kot taka se gospodarska kriminaliteta lahko pojavlja v organizirani ali neorganizirani (klasični) obliki.

5. Organizirana gospodarska kriminaliteta

Pri razpravljanju o organiziranem (gospodarskem) kriminalu je treba poudariti, da se danes večina držav bolj kot z definicijo organiziranega kriminala ukvarja z vprašanjem primernosti svoje kazenskoopravne dogmatike v boju s tem kriminalom in v okviru tega zlasti z vprašanjem, do katere stopnje je treba to dogmatiko zaščititi pred neprimernim kazuističnim prilagajanjem in kje je potrebno dopustiti posege vanjo zaradi zagotovitve boljše učinkovitosti kazenskoopravne reakcije zoper organizirani kriminal. Tako je kazensko pravo postavljeno pred dilemo, ali oziroma v kolikšni meri je lahko pojav organiziranega kriminala podlaga za eventualno derogacijo klasičnih pravil tega prava (in s tem tveganje za mutacijo pravne države).³⁵ Mnenja in pristopi glede tega so v različnih državah različni. Reakcija kazenskega materialnega prava na izvrševanje kaznivih dejanj v organizirani obliki oziroma na organiziranje združb za izvrševanje kaznivih dejanj gre v smeri presejanja klasičnega instituta udeležbe pri kaznivem dejanju na ta način, da se ta nova izvršitvena oblika opredeljuje kot samostojno kaznivo dejanje, ki praviloma (v evropskem pravnem prostoru) ohranja svojo samostojnost vse dotlej, dokler niso izvršena ali vsaj poskušana dejanja, zaradi izvrševanja katerih je združba nastala. Pri tem organizirani gospodarski kriminal ni ločen od ostalih »vej« oziroma pojavnih oblik organiziranega kriminala.

Kljub temu, da se zdi tovrstna reakcija kazenskega prava na »monstrum«, kakršen je organizirani kriminal, skromna, pa je glede na splošno sprejeto načelo zakonitosti v evropskih kontinentalnih pravnih redih edina možna. Modeli, kakršna je ameriška *conspiracy*,³⁶ namreč niso združljivi z evropsko pravno miselnostjo. Pomembna vprašanja v zvezi z organiziranim kriminalom se pojavljajo tudi na nivoju kazenskega procesnega prava (torej v sodni praksi). Tradicionalne preiskovalne metode in metode dokazovanja namreč ne zmorejo zagotoviti učinkovitosti pregona in posledično razbijanja trdoživih organiziranih kriminalnih združb. Zato nastajajo potrebe po novih (dokaznih) sredstvih, ki pa so večinoma naravnana tako, da

³⁵ Bačić, s. 38.

³⁶ Zarota oziroma *conspiracy* v ZDA predstavlja posebno institucijo oziroma model odgovornosti, ki je evropskim kazenskoopravnim redom tuj. V splošnem gre za tajni dogovor, zaroto oziroma tajno delovanje, ki obstaja med vsaj dvema osebama za doseg nekega protipravnega ali škodljivega cilja, pri čemer je *conspiracy* povsem samostojno kaznivo dejanje, ločeno od morebitne izvršitve dogovorjenih dejanj.

bistveno posegajo v najbolj občutljive (ustavno zagotovljene) človekove pravice – zlasti pravico do zasebnosti in do osebne svobode, s tem pa nastaja nevarnost za degradacijo demokratične in pravne države.³⁷ Ugotoviti je mogoče, da so problemi v zvezi s temi vprašanji dobro znani, dokončnih odgovorov pa ni.

Meja med organizirano kriminaliteto in organizirano gospodarsko kriminaliteto je odvisna od rangiranja splošnih/klasičnih dejanskih stanj na eni strani in gospodarsko relevantnih dejanskih stanj na drugi strani. Prehod med njimi je zabrisan in največkrat pogojen s cilji storilca. Medtem ko (klasični) organizirani kriminal obsega klasična področja, kot so tatvine in vlomi, mamila, igre na srečo, orožje, trgovina z ljudmi itd. ter uporabo nasilja in podkupovanja, pa organizirani gospodarski kriminal pogosto temelji na poznavanju »businessa«, na visokem poklicnem znanju ekonomije in prava, na povezovanju z upravnimi strukturami, vladnimi institucijami ter tržiščem dela – vse te dejavnosti pa so povezane še s pranjem denarja.³⁸

O organizirani gospodarski kriminaliteti lahko govorimo, kadar pride do infiltracije organiziranih kriminalnih združb v gospodarstvo ali do njihovega nastajanja v tej sferi. Tudi za organizirane kriminalne združbe, ki se ukvarjajo z gospodarskimi kaznivimi dejanji, je značilno delovanje na podjetniški način. Kot podjetniški način delovanja je mogoče opredeliti zlasti primere, ko je delovanje skupine ljudi v celoti podrejeno pridobivanju premoženjske koristi. Ni pomembno, za kakšno nelegalno blago ali storitve gre – če lahko prinesejo dobiček ob sprejemljivi stopnji tveganja, se bo z njimi pač »trgovalo«. To je v bistvu tudi filozofija vsakega podjetnika: investiranje in trgovanje v sektorjih, kjer so dobički visoki in ne manjka potrošnikov. Razlika je torej le v (ne)legalnosti blaga, storitev oziroma »tržnih« pristopov. Prav podjetniški organiziranosti je mogoče pripisati, da je organizirani kriminal v sodobnem času postal tako ekspanziven, da ponekod že konkurira legalnemu gospodarskemu delovanju.

Pri tem je treba opozoriti, da je podjetniški način delovanja bistveni element vsake organizirane kriminalne združbe (ne le gospodarske), zato obstaja nevarnost napačne razlage, da je organizirani »gospodarski« kriminal le dodatna pojasnjevalna okoliščina, ki odraža eno temeljnih značilnosti organiziranega kriminala. Vendar to ne drži, saj je lahko storilec gospodarske kriminalitete, kot že ugotovljeno, tudi ena oseba. Organizirani gospodarski kriminal je podvrsta organiziranega kriminala, kar potrjuje dejstvo, da se značilnosti organiziranega in organiziranega gospodarskega kriminala v določenem delu prepletajo (zlasti glede načina delovanja). Tako je za obe vrsti kriminala mogoče trditi, da se pojavljata in delujeta kot parazita, saj ne ustvarjata dodane vrednosti, skušata pa se vtihotapiti v visoko dobičkonosne gospodarske sektorje, pri čemer se opirata na

mreže z relevantnimi zvezami v legalnem gospodarskem poslovanju. Tako organizirani kot organizirani gospodarski kriminal uporabljata za izvrševanje svoje nezakonite dejavnosti specializirano podjetniško in poslovno strokovno znanje ter temeljita na profesionalizaciji in specializaciji. Skupna značilnost obeh vrst kriminala je tudi ta, da težita k racionalnemu delovanju (v podjetniškem smislu) in k tehtanju koristi in tveganj, povezanih z nezakonito dejavnostjo in da uporabljata organizacijske oblike, pri čemer so načini organiziranja v skupine zelo različni.³⁹

Vendar pa so med organiziranim in organiziranim gospodarskim kriminalom tudi določene razlike, ki onemogočajo, da bi ta dva pojma obravnavali kot sopomenki oziroma kažejo na specifičnosti organiziranega gospodarskega kriminala. Slednji tako praviloma ne temelji na strogi lojalnosti, ampak se ta izčrpa onstran običajnih tržnih dobičkov. Prav tako ne igrajo pomembnejše vloge tradicionalne kriminalne vrednote, kakršni sta hierarhičnost in stroga organiziranost. Mreže organiziranega gospodarskega kriminala lahko delujejo neodvisno od etničnih in kulturnih povezav. Bistvena razlika je tudi v tem, da organizirani gospodarski kriminal ne uporablja nasilja in zastraševanja navznoter med akterji, pa tudi navzven praviloma ne. Storitve spoštujejo dogovore v kriminalni združbi izključno zaradi dobička, ki je lahko v primeru »skupinskih akcij« precej večji kot v primeru individualnega nastopanja. Poleg tega se zaradi svojega profesionalnega zaledja organizirani gospodarski kriminal lažje infiltrira v legalne gospodarske tokove kot organizirani kriminal, saj so člani gospodarske organizirane združbe običajno povezani z institucijami v legalnem gospodarstvu na podlagi zaposlitve, pogodbe o delu ali na podlagi kakšnega drugečnega pravnega temelja.

Obe vrsti – organizirani in organizirani gospodarski kriminal – pa v sodobnem času pomenita enega izmed večjih izzivov za teorijo, zakonodajo in prakso s področja kazenskega prava in tudi širše.

6. Sklep

Vsesplošno je znano, da je gospodarska kriminaliteta širok in raznolik pojem, vendar enotne definicije tega pojma v literaturi ni zaslediti. To je v določeni meri posledica različnih gospodarskih sistemov in vrednot, ki so lastne posamezni državi ali skupini držav, ter dejstva, da je gospodarski sistem zelo občutljiv na

³⁹ Več o tem Di Nicola / Scartezini, s. 4. Ob tem je treba ločevati tudi med organizirano gospodarsko kriminaliteto in nadzorom gospodarstva s strani organiziranega kriminala oziroma organiziranih kriminalnih združb. Sodobni globalni trgi preprečujejo širši domet nadzora s strani držav, ki se na ta trg vključijo s svojimi nacionalnimi ekonomijami. Zlasti v določenih novih »demokracijah« so vlogo avtoritarne države prevzele organizirane kriminalne skupine, ki od udeležencev legalnega gospodarskega poslovanja zahtevajo določen del sredstev (dobička), običajno kot provizijo za varovanje.

³⁷ Več o tem Orlandi, s. 429.

³⁸ Prim. Wabnitz / Janovsky, s. 344 in 379.

kakršnokoli omejevanje; v določeni meri pa tudi posledica nejasnih stališč glede vprašanja, kaj sploh obravnavati kot gospodarsko kriminaliteto (temu botruje tudi strah moderne zahodne civilizacije pred tem, da bi si zlasti na račun preganjanja kriminalnih korporacij poslabšala udobno potrošniško življenje). Posamezne institucije, ki se navkljub navedenemu resno ukvarjajo s problematiko gospodarske kriminalitete, običajno za premostitev praktičnih težav za svoje potrebe opredeljujejo, kaj štejejo pod ta pojem. V Sloveniji take opredelitve ni, kot primer pa je mogoče navesti policijski pojem gospodarske kriminalitete, ki ga v svojem poročilu o stanju gospodarske kriminalitete v letu navaja nemški Zvezni kriminalistični urad.⁴⁰ V tem poročilu so pod pojmom gospodarskih deliktov (*Wirtschaftsdelikte*) zajeta:

- kazniva dejanja, naštetá v 1. – 6. točki 1. odstavka § 74c Zakona o sodnem sistemu (GVG);⁴¹
- delikti, ki so izvršeni v okviru dejanskega ali navideznega opravljanja gospodarske dejavnosti in ki povzročijo škodo posamezniku zunaj gospodarskega področja ali lahko škodijo družbi kot taki in/ali katerih preiskovanje zahteva posebna poslovna znanja.

Ta seznam je *mutatis mutandis* primerljiv s teorijo, ki gospodarska kazniva dejanja deli na tista v ožjem in v širšem pomenu oziroma na čista in kompleksna gospodarska kazniva dejanja, in ki je v grobem predstavljena tudi v tem prispevku.

Najbrž pričujoči prispevek ne bo kaj dosti vplival na dejstvo, da je pogledov na pojem gospodarske kriminalitete (verjetno

⁴⁰ Bundeskriminalamt: Bundeslagebild Wirtschaftskriminalität 2004, http://www.bka.de/lageberichte/wi/wikri_2004.pdf

⁴¹ V § 74c GVG je določeno, katero sodišče je v Republiki Nemčiji pristojno za odločanje o naslednjih kaznivih dejanjih:

1. o kaznivih dejanjih po patentnem zakonu, zakonu o uporabi vzorcev, zakonu o varstvu polprevodniških vezij, zakonu o varstvu rastlinskih sort, zakonu o znamkah, zakonu o avtorskih pravicah, zakonu zoper nedovoljeno konkurenco, zakonu o delnicah, zakonu o finančnih poročilih določenih podjetij in koncernov, zakonu o družbi z omejeno odgovornostjo, trgovinskem zakoniku, zakonu o izvedbi prava EU o evropskih gospodarskih interesnih združenjih, zakonu o družtvih in zakonu o statusnih spremembah;
2. o kaznivih dejanjih, ki so opredeljena v zakonu o bančništvu, zakonu o depozitih, zakonu o borzi in zakonu o kreditnem poslovanju;
3. o kaznivih dejanjih po gospodarskem kazenskem zakonu iz leta 1954, zakonu o gospodarskih odnosih s tujino, o kaznivih dejanjih iz deviznih predpisov, kakor tudi iz finančnih, davčnih in carinskih predpisov;
4. kaznivih dejanjih, določenih v zakonu o vinu in zakonu o živilih;
5. za goljufije pri pridobivanju subvencij, goljufije pri kapitalskih naložbah, kreditne goljufije, stečaje ter dajanje prednosti upniku oziroma dolžniku;
5. a) za dogovore, ki omejujejo konkurenco pri javnih razpisih ter za korupcijo v gospodarskem poslovanju;
6. a) za goljufije, računalniške zlorabe, poneverbe, oduševstvo in kaznivo dodeljevanje prednosti,
- b) za kazniva dejanja po zakonu o odpuščanju delavcev in po 3. poglavju zakonika o socialnem varstvu.

toliko, kot je njenih preučevalcev oziroma preiskovalcev. Vseeno pa je s pravnega vidika treba postaviti določene omejitve glede tega, kaj šteti v sklop tega pojma. Na podlagi prikazanega v tem prispevku je mogoče v sklepu zapisati, da je gospodarska kriminaliteta v svojem kazenskopravnem pomenu celota v določenem času in na določenem območju izvršenih gospodarskih kaznivih dejanj (čistih in kompleksnih) in eventualno tudi gospodarskih prekrškov, za katere so lahko odgovorne fizične in/ali pravne osebe, usmerjena pa so:

- zoper gospodarski sistem kot celoto (to možnost je potrebno označiti kot ekstremen in v praksi malo verjeten primer); in/ali
- zoper gospodarske subjekte (to so pravne osebe, ki na trgu opravljajo gospodarsko dejavnost, ter samostojni podjetniki posamezniki); in/ali
- zoper subjekte, ki so uporabniki blaga ali storitev iz gospodarskih dejavnosti ali ki so kako drugače povezane z gospodarstvom.

Literatura

1. Bavcon [et. al.] (1994). **Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili**. Ljubljana, ČZ Uradni list Republike Slovenije.
2. Bačić, F. (1999). Neki kaznenopravni aspekti problematike organiziranog kriminaliteta. **Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu**, 1/1999: s. 37 – 54;
3. Bele, I. (2001). **Kazenski zakonik s komentarjem. Splošni del**. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
4. Eisenberg, U. (2005). **Kriminologie**. München, Verlag C.H. Beck.
5. Di Nicola, A., Scartezzini, A. (2000). When economic crime becomes organized: the role of information technologies. **Current Issue in Criminal Justice** – Journal of the Institute of Criminology, University of Sidney, Faculty of Law, 11/3: s. 1 – 5.
6. Dvoršek, A. (2001). **Kriminalistična strategija**. Ljubljana, Visoka policijsko varnostna šola.
7. Horvatić, Ž., Novoselec, P. (2001). **Kazneno pravo. Opći dio**. Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija.
8. Kanduč, Z. (1997). Gospodarski kriminal in ekonomsko nasilje: kriminološke in kazenskopravne perspektive. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 48/1: s. 11 – 25.
9. **Leksikon Cankarjeve založbe**. Tretja izdaja (2004). Ljubljana, Svet knjige; 11. Müller – Gugenberger, C., Bieneck, K. (2000).
10. **Wirtschaftsstrafrecht – Handbuch des Wirtschaftsstraf – und ordnungswidrigkeitenrechts**, Münster – Köln, Aschendorff Rechtsverlag Münster & Verlag Dr. Otto Schmidt.
11. Orlandi, R. (1996). Rechtsstaatliche Strafverfolgung und organisierte Kriminalität: Die italienische Strafjustiz im Umbruch, **Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft**, 108/2: s. 429 – 444.
12. Oven, N. (1998). Odklonsko vedenje pravnih oseb in kazensko pravo. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 49/1: s. 246 – 256.
13. Pečar, J. (1992). Gospodarski kriminal – večna dilema. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 43/4: s. 328 – 341.
14. Selinšek, L. (2006). **Gospodarsko kazensko pravo**. Ljubljana, GV založba.

15. Slapper, G.; Tombs, S. (1999). *Corporate Crime*, Harlow, Pearson Education Limited.
16. Töbrens, H. W. (1999). Die Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität durch die Troika der §§ 9, 130 und 30 des Gesetzes über Ordnungswidrigkeiten. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 1/99: s. 1 – 8;
17. Wabnitz, H.B.; Janovsky, T. (2000). *Handbuch des Wirtschafts – und Steuerstrafrechts*. München, Verlag C.H. Beck.
18. Wiener, I.A. (1990). *Economic Criminal Offences (A Theory of Economic Criminal Law)*, Budapest, Akademiai Kiado.
19. Žnidaršič – Kranjc, A. (1998). Nekaj izhodišč o gospodarski kriminaliteti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 40/2: s. 198 – 204.

Economic crime in criminal law

Liljana Selinšek, LL.D., Assistant, Chair of Criminal Law, Faculty of Law, University in Maribor, Mladinska 9, 2000 Maribor, Slovenia

The starting point of this paper is the multidisciplinary nature of the theoretical concept of (economic) crime, arising from the fact that not all possible new forms of harmful conducts emerging in practice can be anticipated by law. Resourceful perpetrators, whose knowledge of legal regulations and the practical operation of the economic system is more than good, can commit an act that actually belongs to the sphere of *malum* but does not meet the criteria of criminal offence provided for by law. Criminality as such exists even before it has found a corresponding reflection in (criminal) law, but is labelled as crime only *post festum*, i. e. after the criminalisation of certain acts in the criminal code. However, such conduct can first be perceived as a problem by social sciences, such as sociology and criminology. This paper focuses on the criminal law concept of economic crime, in which the central defining element is the commission of an act within the performance of economic activity or in relation to it.

Key words: kazensko pravo, kazniva dejanja, inkriminiranje, gospodarska kriminaliteta, gospodarsko kazensko pravo

UDC: 343.2: 343.37